

МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ОСВІТИ У ВНЗ

Постановка проблеми. Суспільство XXI століття висуває нові вимоги до освіти. Так, в освіту впроваджуються поняття: сертифікація, менеджмент якості, моніторинг якості, рентабельність та ін. Освіта перетворюється в товар, формується ринок освітніх послуг, на якому важливим якість освіти.

Якість освіти – соціальна категорія, що визначає стан і результативність процесу навчання в суспільстві, його відповідність потребам і очікуванням суспільства (різних соціальних груп) у розвитку та формуванні громадянських, побутових і професійних компетенцій особистості [4, с. 114].

Забезпечення якості освіти та постійне її поліпшення є найважливішим, пріоритетним напрямом для всіх освітніх установ.

Зовнішні та внутрішні чинники, що характеризують діяльність ВНЗ, постійне посилення конкуренції на ринку праці, потребують розробки високоефективних педагогічних технологій. Неповна задоволеність суспільства, учасників навчального процесу результатами своєї діяльності змушують підвищувати ефективність навчально-виховного процесу.

Проблема якості освітніх послуг – одна з центральних проблем, якими опікуються вчені, викладачі навчальних закладів.

Основним засобом вивчення якості освіти є моніторинг, для навчального процесу – педагогічний моніторинг.

Яким саме чином здійснюється моніторинг якості освіти, педагогічний та освітній моніторинг?

Аналіз попередніх досліджень. Проблемою якості освіти опікуються такі вчені: Ю. Бабанський, В. Безпалько, В. Бондар, Н. Волкова, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Краєвський, І. Морєв, В. Онищук, І. Подласий, В. Сластьонін, А. Татур та ін.

Зокрема, проблемі моніторингу навчального процесу присвячені дослідження: Н. Вербицької, В. Горб, В. Кальней, К. Краснянської, З. Рябова, С. Сіліна, С. Шишова, та ін.

Цікавий практичний досвід здійснення моніторингу навчального процесу та його впливу на якість підготовки фахівців здійснюється в Національному технічному університеті «КПІ», Національному педагогічному університеті імені М. Драгоманова, Сумському державному університеті та інших навчальних закладах України.

Особливе місце в здійсненні моніторингу якості освіти займає використання тестового контролю знань, умінь і навичок.

В Україні, Росії США, Великобританії, Франції, Німеччині, Австрії, Канаді, Японії, Нідерландах, Австралії, Китаї та ін. країнах наявні державні і приватні організації, які займаються розробкою тестових комплексів, їх розповсюдженням і організацією масового тестування з метою моніторингу якості освіти. Це, в свою чергу, дозволяє планувати розвиток системи управління якістю.

В Україні робота в галузі масового тестування знань стала проводитися лише в останні роки, але на жаль воно здійснюється на основі бланкової технології.

Мета статті полягає у розгляді впливу моніторингу на якість продукції системи освіти – формування професійної компетентності в підготовці фахівців у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення належної якості освітньої системи досягнення завдячуючи об'єктивній інформації про функціонування, розвиток усіх її елементів, які одержані в моніторинговому режимі.

Моніторинг – процес збирання, оброблення, збереження і розповсюдження інформації про освітню систему або окремі її елементи, які орієнтовані на інформаційне забезпечення управління, що дозволяє судити про стан об'єкта в будь-який момент часу і може забезпечувати прогноз його розвитку [4, с. 62].

Розділ 1 Теоретико-методологічні проблеми підготовки фахівців у системі неперервної освіти

Розглядаючи освітні системи, виокремлюють освітній моніторинг – ця форма організації, збирання, збереження, оброблення і розповсюдження інформації про діяльність освітньої системи, що забезпечує неперервний аналіз стану системи і прогнозування її розвитку відповідно до запланованих результатів [3, с. 519].

Основною функцією освітнього моніторингу є визначення механізмів поточного і перспективного регулювання стану освітньої системи. При цьому досліджується не тільки динаміка змін навчального процесу, а й підтримка окремих його складових та їх розвитку.

Моніторинг навчального процесу здійснюється за трьома етапами:

- підготовчий:
 - постановка мети;
 - визначення об'єкту та напрямів дослідження;
 - вибір критеріїв та інструментарію.
- практичний:
 - збирання інформації;
 - аналіз документації;
 - моніторинг рівня навчальних досягнень студентів, учнів з усіх або окремих дисциплін;
 - анкетування, тестування;
 - самоаналіз діяльності.
- аналітичний:
 - обробка одержаних результатів;
 - систематизація інформації;
 - аналіз даних;
 - висновки, прийняття відповідного управлінського рішення;
 - розробка рекомендацій, коригування планів, програм і т. ін.;
 - визначення наступних об'єктів моніторингу.

Об'єктом освітнього моніторингу може бути:

- зміст освіти;
- рівень і якість знань, сформованість умінь та навичок студентів, учнів (рівень навчальних досягнень);
 - результати навчально-виховного процесу;
 - засоби, які використовуються для досягнення навчальної мети;
 - інші аспекти діяльності навчального закладу.

При цьому використовуються засоби:

- тематичні перевірки;
- аналіз статистичної звітності;
- аналіз навчальної документації;
- соціологічні дослідження;
- анкетування, тестування;
- самооцінка;
- спостереження;
- моніторинг навчальних досягнень студентів.

Складові:

- чітко визначений об'єкт моніторингу;
- задані параметри розвитку об'єкта;
- критерії оцінювання заданих параметрів;
- технологія проведення поточного контролю;
- банк даних з регулювання процесу, спрямованого на досягнення прикінцевого результату.

Виокремимо наступні види моніторингу:

- державний;
- регіональний;

- локальний.

Локальний моніторинг дозволяє аналізувати розвиток системи освіти в окремому навчальному закладі за видами:

- ректорський моніторинг;
- адміністративний моніторинг;
- педагогічний моніторинг;
- студентський моніторинг.

Яким саме чином може здійснюватись моніторинг навчального процесу?

На рівні ректорату основними інструментами ректорату є: самооцінка, соціологічний моніторинг, рейтинг підрозділів, атестація робочих місць, результат тестування знань студентів на різних етапах навчання.

На рівні інститутів (факультетів) – соціологічний моніторинг і рейтинг студентів, аналіз скарг і пропозицій споживачів, аналіз вхідного, поточного та підсумкового комп'ютерного тестування студентів.

На рівні кафедр – рейтинг кафедр і викладачів, аналіз тестування успішності (внутрішній аудит засвоєння знань), Інтернет-екзамен (зовнішній аудит засвоєння знань).

Важливим є аудит складових професійної компетентності, проте одного внутрішнього аудиту недостатньо, оскільки він не дає повної об'єктивної оцінки, тому використовується зовнішня процедура оцінки за допомогою, наприклад, Інтернет-екзамена, що дозволяє коригувати робочі програми дисципліни, створити умови, що дозволяють вивчати навчальний матеріал у повному обсязі.

Найбільш об'єктивна технологія масового контролю – це автоматизована, яка не залежить від будь яких суб'єктивних впливів.

При цьому є певні недоліки: неможливість автоматизованими засобами перевірити і гарантовано оцінити вміння:

- викладати думки;
- знаходити нестандартні рішення;
- навчати і навчатися.

Використання комп'ютерного тестування у ВНЗ дозволяє усунути низку недоліків традиційної системи оцінки і атестації знань, умінь і навичок студентів ВНЗ:

- суб'єктивізм;
- нерегулярність;
- неузгодженість вимог і режимів контролю;
- складність забезпечення режиму секретності контролюючих матеріалів;
- наявність випадкових, несистематичних помилок вимірювань;
- відсутність чітких математичних критеріїв оцінки [5, с. 22].

Упровадження автоматизованого тестового контролю складових професійної компетентності (компетенцій) студентів дозволить розв'язати такі завдання:

1. Підготовка фахівців зі створення тестових завдань, бази тестів, забезпечення впровадження та функціонування системи тестування.

2. Створення, вдосконалення та поповнення бази тестів державного та внутрішнього ВНЗ компонентів за всіма напрямками підготовки та спеціальностями університету.

3. Розробка процедури тестування.

4. Організація моніторингу якості компетентності (компетенцій) студентів на основі тестування.

5. Упровадження комп'ютерного тестування в систему контролю за рівнем сформованості професійної компетентності (компетенцій) студентів.

6. Забезпечення можливості самостійної перевірки складових професійної компетентності студентів з використанням технічних засобів (інтернет-тестування, СД-бібліотек).

7. Постійне вдосконалення організації навчального процесу за підсумками аналізу результатів тестування.

Тестування – інструмент внутрішнього вузівського моніторингу контролю за якістю підготовки студентів [5, с. 36].

Тестування можна використовувати:

1. Під час проведення вступних випробувань.

2. Під час навчального процесу та на завершальному етапі навчання для визначення якості навчально-виховного процесу. Застосування тестування дає можливість з найменшими витратами відслідковувати відповідність змісту освіти університету, інститутів до державних вимог. Перевірка за допомогою тестування – ефективний метод для подальшої уніфікації навчальних програм, методик викладання, удосконалення системи подання освітніх послуг.

3. У системі додаткової освіти та другої вищої освіти – як методичне забезпечення дисциплін і для оцінки й перезаліку дисциплін за освітніми програмами інших ВНЗ у процесі вступу на додаткові освітні професійні програми (ОПП).

Тестові програми і бази тестів з навчальних дисциплін та методичне забезпечення до них можуть видаватися і розповсюджуватися з метою популяризації педагогічного досвіду ВНЗ, підтвердження його статусу на ринку освітніх послуг.

Вид тестового контролю визначається цілями тестування – одержання інформації про рівень знань, умінь і навичок студентів на певному етапі навчання. У відповідності до цілей визначаються єдині хронологічно (змістовно-часові) точки тестування в навчальному процесі.

Розгляньмо наступні види автоматизованого тестування:

1. Вхідний тест-контроль має на меті:

– визначення рівня знань, умінь і навичок студентів з метою подальшої побудови навчання;

– підтримку високого рівня пізнавального інтересу під час навчання, визначення форм і методів навчання;

– складання власної траєкторії навчання.

2. Поточний тест-контроль має на меті:

– перевірку рівня знань засвоєння студентами змісту навчання;

– рівня готовності до вивчення наступного навчального матеріалу;

– корекцію власного маршруту навчання;

– забезпечення регулятивної функції.

3. Періодичність тест-контролю:

– перевірка рівня засвоєння студентами змісту навчання.

Проводиться рідше, ніж поточний контроль, охоплює цілі розділи навчальної програми. Основна форма – залікові тести. Додатково використовуються курсові роботи, контрольні-залікові завдання та ін. Для періодичного контролю, як правило, використовуються ті самі тести, що для підсумкового контролю.

4. Підсумковий тест-контроль використовується з метою:

– перевірки якості виконання студентами навчального плану і проводиться в формі заліку, іспиту з усієї дисципліни;

– розв'язання питання про присвоєння випусникам відповідної кваліфікації.

5. Самоконтроль використовується з метою:

– визначення студентами успішності свого навчання;

– визначення прогалин у вивченні дисципліни;

– корекції індивідуального стилю навчання студента.

6. Взаємоконтроль має на меті:

– формування в студентів оціночних алгоритмів і якостей;

– підвищення об'єктивності оцінювання за рахунок участі в цьому процесі самих студентів [5, с. 30].

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, використання їх в навчальному процесі відкриває можливості здійснення комп'ютерного тестування, за допомогою комп'ютерної мережі, що значно скорочує час виконання перевірки знань студентів, автоматизується процес результатів тестування, знижується навантаження на викладача,

підвищується якість навчального процесу.

Зручність і переваги комп'ютерного тестування в мережі полягають в тому, що воно не потребує присутності викладача і студентів в аудиторії, біля комп'ютера одночасно, крім того, зростає мотивація, якість запам'ятовування інформації та ін.

Зазначимо переваги і недоліки автоматизованого комп'ютерного тестового контролю в мережі:

Переваги:

1) скорочення часу перевірки значного обсягу різноманітного навчального матеріалу в багаточисельній групі опитуваних;

2) можливість регулювання заздалегідь визначеного рівня вимог, допускаючи автоматизовану зміну ступеня складності запитань;

3) можливість самоконтролю на попередньому стані з метою самооцінки результатів підготовки перед офіційним тестуванням;

4) одержання об'єктивної оцінки з включенням людського чинника;

5) можливість організаційного зворотного зв'язку між студентом і викладачем з використанням мережі Інтернет;

6) можливість формування узагальнених статистичних оцінок результатів контролю, а отже, й самого процесу навчання.

Недоліки:

1) наявність лише однієї правильної відповіді;

2) можливість вибору правильної відповіді;

3) відсутність можливості самостійного формування відповіді;

4) у розширених запитаннях є можливість оцінити лише кінцевий результат;

5) заформалізованість відповідей, складність перевірки змісту досліджуваних явищ і фактів, їхніх закономірностей;

6) потреба у висококваліфікованих фахівцях і експертах, які формулюють тестові завдання.

Таким чином, комп'ютерне тестування, як і традиційні методи контролю, займає самостійне місце у загальній системі діагностування та моніторингу якості навчального процесу у ВНЗ. За правильної організації комп'ютерного та навчального педагогічного тестування воно допомагає студентам критично оцінити свої успіхи, дозволяє викладачеві одержати інформацію про те, як студенти засвоюють навчальний матеріал, які елементи навчального процесу є не досить ефективними, як слід коригувати зміст та форми навчально-пізнавальної діяльності студентів.

Висновки. Використання педагогічного моніторингу в навчальному процесі ВНЗ сприяє підвищенню якості навчально-виховного процесу, прогнозуванню та наданню наукової, методичної допомоги в підготовці майбутніх фахівців відповідно до вимог усіх учасників навчального процесу: студентів і викладачів на різних етапах діяльності навчального закладу.

Моніторинг, в основі якого лежить комп'ютерне тестування має великий потенціал, котрий надає йому нову розвиваючу і захищаючу функції.

Інтеграція систем моніторингу і контролю за якістю освітніх послуг у ВНЗ дозволяє прогнозувати та коригувати навчальний процес, усю діяльність ВНЗ, сприяє підвищенню якості підготовки майбутніх фахівців.

Література:

1. Беспалько В. П. Мониторинг качества обучения – средство управления образованием / В. П. Беспалько // Мир образования. – 1996. – № 2. – С. 31-36.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
3. Лукіна Т. О. Моніторинг в освіті / Т. О. Лукіна // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України : [гол. ред. В. Г. Кремень] . – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Менеджмент освіти : словник-госларій / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Вінниця : ВДПУ, 2011. – 129 с.
5. Морев И. А. Образовательные информационные технологии. Часть 2. Педагогические измерения :

Розділ 1 Теоретико-методологічні проблеми підготовки фахівців у системі неперервної освіти

учебное пособие. – Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 2004. – 174 с.

6. Шестопалюк О. В. Моніторинг навчального процесу ВНЗ / О. В. Шестопалюк // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : Педагогіка і психологія. – Вип. 32. – 2010. – С. 33-39.

У статті проаналізована проблема моніторингу, освітнього моніторингу у ВНЗ, технології його здійснення, тестування, автоматичного тестування та їх впливу на якість здійснення навчального процесу, підготовку майбутніх фахівців відповідно до сучасних вимог ринку освітніх послуг та суспільства.

Ключові слова: автоматизований контроль, контроль знань, комп'ютерне тестування, моніторинг, педагогічний моніторинг, освітній моніторинг, тестування, якість освіти.

В статті проаналізована проблема моніторингу, освітнього моніторингу у ВНЗ, технології його проведення, тестування, автоматизованого тестування, а також впливу на якість навчального процесу, підготовку майбутніх фахівців відповідно до сучасних вимог ринку освітніх послуг та суспільства.

Ключевые слова: автоматизированный контроль, качество образования, контроль знаний, компьютерное тестирование, мониторинг, педагогический мониторинг, образовательный мониторинг, тестирование, учебно-воспитательный процесс.

Technologies of Higher School educational monitoring, automatized testing and their influence on both educational process quality and future specialists' training according to social and marketing demands have been considered in the article.

Keywords: automatic control, knowledge control, computer testing, monitoring, pedagogical monitoring, educational monitoring, testing, education quality.